

Lausunto

12.3.2021

Työ- ja elinkeinoministeriö

Lausuntopalvelut

VN1281/2020 Hallituksen selonteko kotoutumisen edistämisen uudistustarpeista

Selonteon tarkoituksena on määrittää kotoutumisen uudistamistarpeita luomalla suuntaviivoja ja esityksiä. Selonteolla vastataan esimerkiksi Suomen työvoimatarpeen ja väestörakenteen muutoksiin.

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Selonteko käsittelee useista eri näkökulmista kotouttamista ja siihen liittyviä tekijöitä. Ensimmäiseksi selonteko tunnistaa Suomen väestön ikääntymisestä johtuvan tarpeen vastata kasvavaan työvoimakysyntään. Toiseksi palveluiden rakentamisessa ymmärretään maahanmuuttajien moninaiset taustat. Kolmanneksi on tunnistettu myös kotouttamispalveluiden hajanaisuus ja kotouttamiskoulutuksen laatupoikkeamat.

Tilannekuva ja keskeiset muutostekijät (luvut 1–6)

Suomeen tarvitaan lisää koulutus- ja työperäistä maahanmuuttoa, koska nykyinen väestöpohja ei riitä kattamaan kaikkea työvoiman kysyntää. Esimerkiksi hoito-, kone- ja metalli- sekä luonnonvara-aloilla tarvitaan lisää työvoimaa ulkomailta ja tämä tarve kasvaa entisestään tulevaisuudessa. Osaajien houuttelemiseksi Suomeen tarvitaan kokonaisvaltaisempi malli, jossa toimialoittain elinkeinoelämän ja julkishallinnon toimijat sopivat osaajatarpeiden mukaisista toimista. Mallin tulee vastata pidemmän aikavälin haasteisiin, ei vain akuutteihin osaajatarpeisiin. Talent Boost -toimenpideohjelma luo tähän hyvän perustan.

Koulutus- ja työperäistä maahanmuuttoa voisi edistää myös koulutusviennin lainsäädäntöä kehittämällä. Nykyisin ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö ei mahdollista EU/ETA-alueen sisäistä tilauskoulutusta, eikä opintomaksujen perimistä EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevilta yksilöiltä. Ammatillisen koulutuksen lainsäädäntö tulisi muuttaa vastaamaan korkeakoulujen toimintamahdollisuuksia.

Ammatillinen koulutus tarjoaa ratkaisuja työperäisen maahanmuuton osaamisen tunnistamiseen ja tarvittavaan täydennyskoulutukseen monilla toimialoilla. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat aktiivisesti kehittämässä maahanmuuttajien osaamiskeskustoimintaa, joka mahdollistaa moniammatilliset palvelut, jotka tehostavat työllistymistä.

AMKE jakaa selonteon huolen maahanmuuttajien lasten heikommasta koulumenestyksestä. Perusopetuksen tulisi taata kaikille riittävät valmiudet toisen asteen opiskeluun.

Maahanmuuttajien työllisyyden ja osallisuuden edistäminen (luku 7)

Ammatillisessa koulutuksessa ei ole enää yhtenäisiä kielitaitovaatimuksia. Muutaman vuoden takainen uudistus on parantanut koulutuspalveluiden saatavuutta vieraskieliselle väestölle. Uudistus on nopeuttanut vieraskielisten siirtymistä työmarkkinoille, koska kielikoulutusta voidaan nykyisin integroida osaksi ammatillisia opintoja. Haastavuutta aiheuttaa puutteellinen kielitaito, mutta tähän on pystytty vastaamaan kohtuullisen hyvin, koska ammatillinen koulutus perustuu yksilöllisiin opintopolkuihin. Suomi toisena kielenä ja ruotsi toisena kielenä -opettajien avulla kielen oppimista voidaan tukea osana yksilöllistä opintopolkua. Samoin selkokielisyyden opiskelumateriaaleissa ja opetuksessa on kehittynyt, vaikka haasteitakin on. Esimerkiksi pätevistä S2-opettajista on pulaa erityisesti pääkaupunkiseudulla.

Vieraskielisten osuus on noussut voimakkaasti ammatillisessa koulutuksessa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2019 19 prosenttia opiskelijoista oli vieraskielisiä (Tilastokeskus). Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä ei kuitenkaan ota huomioon vieraskielisten opiskelijoita kuten yleissivistävässä koulutuksessa. Lisäkustannuksia vieraskielisistä opiskelijoista opetuksesta, ohjauksesta ja materiaalien tuottamisesta, mm. S2/R2-opettajien tarpeesta. Rahoitusjärjestelmään tulisi ottaa huomioon myös vieraskielisten opiskelijoiden palvelut.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin viime vuonna julkaistussa selvityksessä todetaan, että tutkinnon suorittamisen kannalta vieraskielisille opiskelijoille on haasteita suorittaa yleissivistävät yhteiset tutkinnot osat (YTOt). Yhtäältä YTOt ovat tärkeitä jatkuvan oppimisen kannalta menestyä työelämässä ja jatko-opinnoissa, mutta toisaalta voivat pahimmillaan muodostua esteeksi tutkinnon suorittamiselle, vaikka ammattitaito olisikin riittävä.

Nopeutetaan kotoutumisen käynnistymistä (luku 8)

Ei kommentoitavaa.

Parannetaan ohjauksen ja neuvonnan saatavuutta maahanmuuttajille (luku 9)

Ei kommentoitavaa.

Luodaan kotoutumisohjelma alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi (luku 10)

AMKE ry muistuttaa, että ehdotus kotoutumissuunnitelman lyhentämisestä tulee ottaa riittävästi huomioon yksilölliset erot. Kielen oppiminen, myös integroituna koulutukseen tai työhön, tarvitsee riittävästi aikaa, jotta työllistyminen on mahdollista.

Ammatillinen koulutuksen näytöt eli osaamisen osoittaminen käytännön työtehtävissä on tehokas ja käytännöllinen tapa arvioida yksilön ammatillista osaamista. Osoitettu osaaminen tallennetaan KOSKI-palveluun, jolloin osoitettu osaaminen kertyy keskitetysti yhteen paikkaan samalla, yksilö saa todistuksen osaamisestaan.

Osaamisen tunnistamista ja tunnustamista nopeuttaisi koulutuksen järjestäjän laajemmat oikeudet järjestää tutkintoja englanniksi. Nykyisin opetusta voi antaa vapaasti vierailta kielillä, mutta osaamisen osoittaminen näytöissä on suurelta osin mahdollista vain kotimaisilla kielillä. OKM teki lukuisia kielteisiä päätöksiä koulutuksen järjestäjien hakemuksiin viime syksynä. Tähän linjaan tarvitaan muutos työperäisen maahanmuuton edistämiseksi, koska monien kansainvälisesti toimivien yritysten työkieli on englanti.

Palkkatukea käytetään tehokkaimmillaan yksityisellä sektorilla yhdistettynä oppisopimukseen. TE-toimistojen tulisi ottaa mallia Uudenmaan TE-toimiston linjauksesta, jossa palkkatuki myönnetään koko oppisopimuksen ajaksi.

Kotouttamiskoulutuksen laadussa on merkittäviä laatueroja. Tämän käytännön kokemuksen vahvistaa Valtiontalouden tarkastusviraston. AMKE ry esittää ratkaisuksi laadun varmistamiseksi kotouttamiskoulutuksen siirtämistä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kuten luku- ja kirjoitustaidon koulutus vuonna 2018. Uudistus on parantanut koulutuksen saatavuutta, todetaan Karvin arviointiraportissa. Opintopolkujen eheyden ja tehostamisen kannalta kotouttamiskoulutuksen siirto olisi parannus nykytilaan.

AMKE kannattaa esitystä maahanmuuttajien osaamiskeskustoiminnan rahoituksen yhtenäistämistä, koska nykyinen kahden ministeriön erillinen rahoitus vaikeuttaa tarpeettomasti toimintaa.

Kotoutumisen edistäminen tukemaan osaajien pysyvyyttä ja osallisuutta (luku 11)

Ei kommentoitavaa.

Vahvistetaan kumppanuuksia ja järjestöjen roolia (luku 12)

Ei kommentoitavaa.

Hyvät väestösuhteet ja osallisuus tukemaan kotoutumista ja yhteenkuuluvuuden tunnetta (luku 13)

Ei kommentoitavaa.

Kotoutumisen edistämisen suuntaviivat 2020-luvulle ja tiivistelmä askelista eteenpäin

Ei kommentoitavaa.

Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Saku Lehtinen
asiantuntija

Lisätiedot: Asiantuntija, Saku Lehtinen, 040 041 2057, saku.lehtinen@amke.fi